

אסיף דברי תורה לפרשת שמות

(תשע"ח) - לכל איש יש שם פרשת השבוע על פי הרש"ר הירש

(תשע"ז) - שפּרה ופּועה

אסיף
פרשיות השבוע

(תשע"ח) - לכל איש יש שם פרשת השבוע על פי הרש"ר הירש

"לְכָל אִישׁ יִשׁ שֵׁם שֶׁנָּתַן לוֹ אֱלֹהִים וְנָתַנוּ לוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ", כתבה המשוררת זלדה בשירה המפורסם. הרעיון שיש לשמו של האדם חשיבות מיוחדת בא לידי ביטוי במקומות רבים בתורה, ובאופן בולט במהלך ספר בראשית ובתחילת ספר שמות. כבר עם לידתו של הילד הראשון בהיסטוריה, של קין, מספרת לנו התורה מדוע קראה חווה כך לבנה הבכור "וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'", (בראשית ד, א), גם בהמשך ספר בראשית לומדים אנו על משמעותם של שמות שונים, ולמרבה ההפתעה לא רק של שמות בני אדם אלא גם של שמות של מקומות, כדוגמת בית-אל וסוכות. יחד עם זאת אחד האירועים המכוננים בתנ"ך הקשור להענקת שם לתינוק מופיע דווקא בתחילת ספר שמות. לאחר שבת פרעה הצילה את הילד העברי שנמצא בתיבה, היא דואגת להנקתו אצל אשה מן העבריות ולבסוף מעניקה לו שם: "וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְרָאוּ לְבֵת פְּרֹעֹה וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמִּים מָשִׁיתִהוּ" (שמות ב, י).

אחת השאלות המרכזיות הקשורות לשמו של משה היא, כיצד בת פרעה המצרית העניקה למשה שם שעל פניו נראה כשם עברי? מפרשים אחדים אכן סברו שמדובר בתרגום לעברית של שם מצרי, כדוגמת אבן עזרא שכתב "שם משה מתורגם מלשון מצרים בלשון הקדש, ושמו בלשון מצרים היה מוניוס". אולם גם הוא עצמו מעלה אפשרות נוספת בסוף דבריו שיתכן וזהו השם המקורי שהיא העניקה לו, וצריך להסביר ש"אולי למדה בת פרעה לשוננו או שאלה".

עם שאלה אחרת לגמרי עוסק הרב הירש בפירושו לפסוק זה. הוא מעלה תמיהה על חוסר ההתאמה לכאורה בין הפרשנות לשמו של משה לבין צורת השם. אם השם ניתן לו על כך שהוא נמשה מן המים, הוא היה צריך להקרא "משוי" ולא "משה", דהיינו שם בעל משמעות פסיבית ולא אקטיבית! שאלה זו, שכבר מוזכרת אצל הקדמונים, מביאה את הרב הירש לתובנה חינוכית עמוקה: "לא 'משוי', מי שנמשה מן המים, קראה את שמו, אלא 'משה' - המציל מן המים. אולי בא זה לרמוז על מגמת החינוך, שהעניקה הנסיכה לבנה המאומץ, והרושם העמוק שעיצב את אופיו משחר ילדותו. במתן שם זה ביקשה לומר: אל ישכח כל ימי חלדו, שהושלך אל המים, ונמשה מתוכם על ידי. על כן יהיה כל ימיו בעל לב רך, וקשוב לייסורי הזולת, ויהיה נכון תמיד להיות מושיע בעת צרה, להיות 'מוֹשֶׁה'". מושיען של ישראל עוצב בהשראת הצלתו האישית להיות קשוב ואכפתי לאחרים, וכך גם אנו נקראים לפקוח עיניים לסובבים אותנו, ולהושיט יד בעת צרה ומצוקה.

אסיף

פרשיות השבוע

(תשע"ז) - שפרה ופועה

ספר שמות מפגיש אותנו בראשיתו עם שתי נשים מסתוריות - המיילדות העבריות שפרה ופועה. זהותן של שתי הנשים הללו, שהמרו באומץ לב את הוראתו המפורשת של פרעה להרוג כל זכר, עלום ולא מפורש בכתובים. המדרש כידוע מזהה אותן עם יוכבד ומרים, וכפי שכותב רש"י בשם חז"ל "שפרה זו יוכבד על שם שמשפרת את הולד; פועה זו מרים שפועה ומדברת והוגה לולד". יחד עם זאת עצם העובדה שהתורה הסתירה את זהותן של המיילדות אומר דרשני, ופותח פתח להבנות נוספות של סיפור הרואי זה. ראשית כל נתאר לעצמנו שאכן שמותן של יוכבד ומרים היה מופיע במפורש בכתובים. כיצד היינו לומדים ומלמדים את הסיפור? קרוב לודאי שהיינו מבינים שהסיפור בא ללמד אותנו על בית גידולו של משה רבינו ולהורות לנו על שורשיו הרוחניים הנעלים. אולם אם כך היו פני הדברים פעלן של המיילדות עצמן היה נדחק לקרן זווית ולא היה נבחן בפני עצמו. לכן נראה שדווקא העלמת שמותן נועד למקד את המבט על המשמעות העמוקה של מעשיהן, כפי שנבאר להלן.

מעשה המיילדות מופיע בתפר שבין ספר בראשית לספר שמות. שני הספרים הללו שונים האחד מהשני באופן מהותי. בעוד שספר בראשית הוא סיפורה של משפחה בהתהוות, החל מאברהם אבינו וכלה ביעקב ובניו, הרי שספר שמות עוסק בהתהוותו של עם. סיומו של ספר בראשית עומד בסימן פיוס ועזרה הדדית - יהודה מוכן לסכן את חייו עבור בנימין, ויוסף מצדו דואג לכלכל את אחיו למרות כל מה שהם עוללו לו. ערבות מעין זו כאשר היא מתגלה בתוך המשפחה היא מובנת ואף טבעית, למרות שגם היא נתקלה בקשיים רבים כפי שקראנו במהלך הספר. אולם עם המעבר לספר שמות, שעוסק בגיבושה של אומה, יש צורך לעלות קומה בכל הקשור לערבות ההדדית. אם בתוך המשפחה פנימה האחריות של האחד לשני איננה תמיד מובנת מאליה, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בקרב עם שלם, שהקשר הטבעי בין פרטיו נראה רחוק יותר. בנקודת תפר מכריעה זו מופיעות המיילדות האנונימיות. מדוע הן סיכנו את נפשן והצילו את הבנים? הסיבה לכך היא אחת ויחידה - מתוך הכרת הערך של אחריות לאומית! זהו החידוש הגדול של מעשה המיילדות הנותן קריאת כיוון לכל ספר שמות ולמעשה לכל ההיסטוריה היהודית מכאן ואילך. הדאגה לכל יהודי באשר הוא היא זו שנתנה לעם היהודי את הכח לשרוד את הגלויות הארוכות והיא גם המפתח להצלחת האומה עם חזרתה לארצה.

לקראת שבת, שמות

מאת הרב ירון ניסנהולץ

בס"ד

